

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
Одеського державного екологічного університету
(11-18 травня 2022 р.)**

**ОДЕСА
Одеський державний екологічний університет
2022**

Чеботарьова Н. В., ст. гр. ГМ-20

Науковий керівник: Барсукова О. А., канд. геогр. наук, доц.

Кафедра агрометеорології та агроекології

РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ

Неодмінною специфічною властивістю ґрунту як природного тіла є його родючість. Від цього залежить життя на Землі рослин і тварин, а також людини. Недивно, що в стародавні часи родючість ґрунту людини обожествляли як сонце, вогонь і воду: в Стародавньому Єгипті богинею родючості ґрунту була Ізида, а в Стародавньому Римі - Прозерпіна. І ще в IV ст. до н.е. в Китаї виділяли ґрунти з різними властивостями ("білі", "сині", "жовті"), що характеризувалися "високою", "середньою" і "низькою" родючістю. В XVIII - XX ст. соціально-економічне значення родючості ґрунту стало предметом особливої уваги вчених економістів і соціологів.

По мірі накопичення відомостей про ґрунт і розвитку природознавства та агрономії зманювалося поняття про те, чим обумовлена родючість ґрунту. В стародавні часи його об'ясняли присутністю в ґрунті особливого "жиру" або "рослинницьких масел", "солей", що породжують все "рослинницьке і тваринницьке" на Землі, потім – присутністю в ґрунті мінерального перегною (гумуса) або елементів мінерального живлення і, на кінець, родючість ґрунту стали зв'язувати з усією сукупністю властивостей ґрунту в тлумаченні генетичного докучаєвського ґрунтознавства. Мінялось і визначення самого поняття "родючість ґрунту". В той час, коли була розповсюджена "гумусова" теорія живлення рослин (А. Теєр, 1830), під родючістю ґрунту розуміли здатність його забезпечувати рослин перегноем, а дещо пізніше прихильниками мінерального живлення рослин (Ю. Лібіх, 1840) – здатність ґрунту задовольняти рослини всіма мінеральними елементами.

В сучасній науковій літературі широко розповсюджено визначення родючості ґрунту, яку дав академік В. Р. Вільямс (1936). Згідно В.Р. Вільямсу, під родючістю ґрунту розуміють його здатність безперервно забезпечувати рослини одночасно водою і елементами живлення. Тепло і світло, котрі необхідні рослинами, розглядаються як космічні фактори.

На сучасному етапі розвитку науки ґрунтознавства під родючістю ґрунту розуміють властивість ґрунту забезпечувати ріст та відтворення рослин всіма необхідними їм умовами, а не тільки водою і елементами живлення. Розрізняють фактори та умови родючості ґрунту. До факторів родючості належать елементи азотного та зольного живлення рослин, вода, повітря і теплота, а до умов родючості – сукупність властивостей та

режимів, комплексна взаємодія яких визначає можливість забезпечення рослин земними факторами життя і росту.

Розрізняють такі категорії родючості ґрунту:

1) природна — родючість, яку має ґрунт у природному стані без втручання людини;

2) штучна — родючість, якої набуває ґрунт в результаті впливу цілеспрямованої діяльності людини (різні види обробітку, внесення добрив, меліорація тощо);

3) потенціальна — сумарна родючість ґрунту, що визначається тими його властивостями, які набуті у процесі ґрунтоутворення та в результаті впливу діяльності людини;

4) ефективна — частина потенціальної родючості, яка реалізується у вигляді врожаю рослин за певних кліматичних і агротехнічних умов;

5) відносна — родючість ґрунту відносно певної групи або окремих видів рослин;

6) економічна — економічна оцінка ґрунту у зв'язку з його потенціальною родючістю та економічною характеристикою земельної ділянки;

7) відтворення родючості - сукупність природних ґрунтових процесів або системи цілеспрямованих меліоративних та агротехнічних заходів для підтримання ефективної, ґрунтової родючості на рівні, що наближається до потенціальної родючості.

Відтворення родючості ґрунту - це об'єктивний закон ґрунтоутворення, для якого характерні всі форми його прояву. Якщо в ґрунтах, що знаходяться в сільськогосподарському використанні, формування родючості не досягає початкового рівня на момент освоєння цілинного ґрунту, то це свідчить про неповне відтворення родючості ґрунту. Якщо такий рівень родючості ґрунту досягається, то це свідчить про просте відтворення його родючості. Створення родючості ґрунту, вищої за початковий рівень, називається розширеним відтворенням родючості. При цьому відбувається одночасне збільшення як ефективної, так і потенціальної родючості ґрунту. В умовах сільськогосподарського використання ґрунтів відтворення їх родючості відбувається під впливом природних факторів та дії людини на ґрунт. Під впливом природних та антропогенних факторів розвивається культурний ґрунтоутворний процес. Його розвиток в умовах цілеспрямованої діяльності людини приводить до поліпшення ґрунтів і підвищення їх родючості. Якщо цей принцип порушується, то це призводить до втрати ґрунтової родючості (ерозія, засолення, втрати гумусу, руйнування структури тощо). Тому в умовах інтенсивного землеробства найважливішим завданням раціонального використання ґрунту є забезпечення розширеного відтворення ґрунтової родючості, тобто одночасне підвищення як ефективної, так і потенціальної родючості.